

РЕКРЕАЦІЙНА ГЕОГРАФІЯ І ТУРИЗМ

УДК 911.3

Ольга ЗАСТАВЕЦЬКА, Катерина ДУДАРЧУК, Ірина ІЛЛЯШ

РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНИХ ТОВАРИСТВ У РОЗВИТКУ
МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ

Дослідження присвячене вивченню діяльності національно-культурних товариств у Тернопільській області як важливих чинників розвитку етнічного туризму та міжнародного, зокрема. У процесі дослідження виявлено особливості організації представників національних меншин у регіоні та види діяльності таких товариств, які сприяють розвитку туристичної галузі. Розглянуто проблеми функціонування національно-культурних товариств у Тернопільській області.

Ключові слова: міжнародний туризм, етнічний туризм, національно-культурні товариства.

Постановка проблеми у загальному вигляді. В останні роки все популярнішим видом туризму стає етнічний туризм, пов'язаний із переміщенням людей різної національності. Він може бути внутрішнім і міжнародним, залежно від територіального поширення туристичних поїздок, пізнавальним, сентиментальним – залежно від мети подорожі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням етнічних туристичних ресурсів у складі історико-культурного потенціалу регіону займаються такі вітчизняні дослідники, як О. Бейдик, О. Любіцева, В. Іванунік, В. Кравців, В. Явкін, В. Євдокименко та інші.

Виклад основного матеріалу. Територія Тернопільської області – регіон, в якому поєднано багато етнічних культур. Серед етнічних меншин, які проживають на території області, – євреї, поляки, німці, вірмени, болгары та представники інших національностей. Усі вони мають власну культуру, самобутність, свідомість, яка вирізняє їх з-поміж інших національних груп. Ці риси вони привезли із територій, де народилися вони або їх предки, тому постійно тримають зв'язки із батьківськими країнами: відвідують рідних (або ж родичі приїжджають сюди), беруть участь у ностальгійних турах до Батьківщини (і навпаки – приїжджають у Тернопільську область із сентиментальною метою), організовують проведення міжнародних етнічних зустрічей, фестивалів, конференцій, які сприяють об'єднанню представників етнічних меншин на Тернопільщині. Такі заходи є перспективою для розвитку міжнародного етнічного туризму, зокрема в'їзного, оскільки часто пов'язані із виїздом за кордон певної групи людей, об'єднаних спільною метою.

Велику роль у розвитку таких видів туризму відіграють національно-культурні товариства, які об'єднують представників етнічних меншин. На території Тернопільської області

нараховується сім таких об'єднань: товариство відродження культури польської ім. Ю. Словацького у місті Кременець, польське товариство у смт. Старий Скалат Підволочиського району, польсько-українське культурно-освітнє товариство ім. А. Міцкевича у місті Чортків, німецьке товариство "Відергебург", обласна організація "Єврейська община", болгарське, вірменське та польське товариства у місті Тернопіль.

Товариства етнічних меншин почали активно створюватися на території України наприкінці 80-их років ХХ століття в умовах перебудови і демократизації суспільства. На сучасному етапі в країні діє 785 національно-культурних організацій, які об'єднують представників різних національностей.

Основною метою роботи товариств є відродження рідної мови, національної історії та культури, тому вони активно залучаються до масових заходів, які приваблюють широке коло людей та сприяють відтворенню етнічних особливостей деяких етнічних меншин. Прикладами таких заходів можуть бути: Міжнародний турнір польських танців (м. Семитяче, Польща), VII фестиваль польської культури на Україні (м. Луцьк), святкування дня міста Констанцін-Єзьорна (Польща), Дні національних культур у містах Берлін (ФРН) та Гожув-Віткопольська (Польща), регулярні поїздки членів товариства "Надсяння" Тернопільської області на могилу М. Вербицького у с. Яворник Руський (Польща). У Тернопільській області серед таких заходів вирізняються фестиваль лемківської культури у смт. Монастирська (Тернопільська область), міжнародні літературно-мистецькі зустрічі "Діалог двох культур" у місті Кременець. На території області відбуваються міжнародні акції "Збережи життя дитині" зі збору коштів для потреб хворих дітей.

Часто саме такі товариства дбають про архітектурну, сентиментальну спадщину свого

народу (яка виступає так званими "гомогенними" туристичними ресурсами) на території Тернопільської області. Наприклад, польсько-українське товариство імені А. Міцкевича опікується польським військовим кладовищем та іншими польськими похованнями у місті Чортків. Цьому процесу фінансово сприяють учасники францисканського благодійного руху в місті Гданськ.

Осередком зібрання національно-культурних товариств у області є місто Тернопіль. Тут із 1992 року діє Тернопільське обласне товариство міжнародної громадської організації "Товариство німців "Відергебурт" (у перекладі – "Відродження"), яке створене на основі єдності громадян України німецької національності та членів їхніх родин, які потрапили на територію області у роки перед Другою світовою війною та після неї.

Поява німецьких поселенців на території Галичини відноситься до давньоруських часів. Князі Данило Галицький, Юрій I активно пропагували заселення міст "гостями" – німцями, поляками, євреями [7, с. 91] для пожвавлення життєдіяльності у них. Після розпаду Польщі імперія Габсбургів заселяла німців на окуповані Галицькі землі для збільшення кількості населення у краї. У кінці XVIII – на поч. XIX ст. на території Галичини нараховувалося 103 німецькі колонії (за обчисленнями Францисканської метрики (1819-1820 рр.) – одного з перших земельних кадастрів Галичини). У 1819 році німецьку колонію у селі Конопківка Тербовлянського району заснував барон Конопко. Кожен переселенець отримав земельну ділянку та будівельні матеріали із зобов'язанням один день у тиждень працювати на дворянина – відбувати так звану "панщину", тому з часом кількість німецьких жителів тут зменшилася, натомість сюди переселились поляки та українці. У селі є відомий курорт, що діє на основі використання мінеральних вод. Навколо цього закладу й була заснована німецька община, яка нараховувала 21 будівлю. Поблизу проживали представники польсько-української общини. У 1821 році німецькі колоністи заснували у поселенні власну християнську школу, у 1880 році заклали власну церкву, в якій богослужіння проводилися німецькою мовою. На початку XX століття чисельність колонії зменшилася, що було пов'язане із примусом влади до сплати великих податків, зокрема шкільних. Більшість німецьких колоністів із села Конопківка виїхала за кордон [5].

Колонізаційні процеси відбувалися у XIX

ст. і на території Східної України, яка перебувала у складі Російської імперії. Таким чином, із проголошенням незалежності України стало можливим створення Міжнародної організації "Відергебурт", метою якої стало об'єднання німецьких переселенців та підтримання їх зв'язків із батьківщиною, укріплення етнічних особливостей німецьких поселенців. Сьогодні товариство координує 33 національно-культурні німецькі організації на території Донецької, Дніпропетровської, Миколаївської, Одеської, Закарпатської, Тернопільської областей та ін.

Так звані "галицькі німці", що проживали до 1940 року в деяких населених пунктах Тернопільщини та Галичини, загалом, і виїхали з певних причин до ФРН, організували там товариство Галицьких німців. Члени товариства щороку (починаючи з 2000 року) відвідують територію Галичини (Львів, Івано-Франківськ, Тернопіль). У місті Тернопіль після розпаду Радянського Союзу теж виникло товариство, яке поєднує депортованих з колишнього Радянського Союзу німців у так звані трудові табори, організовані в далеких краях Союзу. Створення товариства стало можливим за ініціативи Надії Кенінг, воно спочатку отримало назву "Фрайхайт" ("Свобода"), яку потім змінили на сучасну. Галицькі німці постійно проводять зустрічі: у 2004 році 20 осіб з Львівської, Тернопільської, Івано-Франківської областей відвідали місто Візбаден, а у 2006 році жителі Візбадена відвідали Тернопіль.

Сьогодні у товаристві "Відергебурт" зареєстровано 39 осіб із 139 представників німецької національності, які проживають на території Тернопільської області (2010 р.). Серед членів товариства – 85-річна Катерина Томків (Ріхтер), найстаріший член клубу, яка пережила депортацію під час Другої світової війни і є одним із засновників товариства. Відомим членом товариства є Леонід Міллер – музикант та композитор, який у 2007 році отримав звання "Людина року" у Тернопільській області, є керівником німецького культурного центру, який він організував у 1996 році. Очолює товариство "Відергебурт" Альберт Гуль (з 2003 року).

Товариство щорічно збирається на засідання Ради, спільне святкування Різдва та Паски у приміщенні, що орендує у готелі "Україна". З 2004 року товариство проводить курси з вивчення німецької мови. Діє товариство завдяки фінансовим коштам німецького благодійного "Товариства розвитку".

До найменш чисельних національно-культурних товариств нашого краю відносяться

болгарський благодійний культурно-просвітницький клуб "Трендафіл" (с. Лозова Тернопільського району) та організація "Конгрес азербайджанців України" (див. табл. 1).

пільського району) та організація "Конгрес азербайджанців України" (див. табл. 1).

Таблиця 1

Національно-культурні товариства у місті Тернопіль [8]

Назва товариства	Дата створення	Прізвище, ім'я, по батькові керівника	Юридична адреса
Тернопільське суспільно-культурне товариство "Надсяння"	13.09.1993	Свинко Йосип Михайлович	вул. Руська, 12
Тернопільське товариство "Лемківщина"	13.01.1994 р.	Венгринович Олександр Іванович	бульвар Петлюри, 1/51
Тернопільське обласне суспільно-культурне товариство "Холмщина"	26.06.1995 р.	Контролевич Євген Петрович	вул. За Рудкою, 14/63
Польське культурно-освітнє товариство Тернопільської області	21.08.1995 р.	Фріз Петро Дмитрович	бульвар Шевченка, 21
Тернопільське обласне товариство міжнародної громадської організації Товариство німців "Відергербург"	15.07.1997 р.	Гуль Альберт Федорович	вул. Пушкіна, 4
Тернопільська обласна організація "Єврейська община"	03.07.1998 р.	Бензрук	бульвар Д. Галицького, 14/26
Тернопільська регіональна організація Конгресу Азербайджанців України	30.07.2001 р.	Ібрагімов Гідаят Тавакюльогли	вул. Глибока Долина, 25
Тернопільське обласне Товариство "Бойківщина"	15.05.2003 р.	Дністрян Степан Семенович	вул. Федьковича, 13

У Тернопільській області найбільш чисельним товариством серед національних меншин є "Єврейська община", яка об'єднує 718 осіб. Цей народ був досить чисельним на території нашого краю, починаючи з часів Київської Русі. Слов'яномовні єврейські общини називалися кенаанам. У XVI-XVII ст. масово заселяються євреї з Польщі – ашкеназі (європейські євреї), які розмовляли на мові ідиш. Переважна більшість єврейського населення проживала на території Правобережної України, що було зумовлено запровадженням так званої "смуги осілості" царським урядом – єврейським общинам не дозволялося розселитися на території Лівобережжя. На Правобережжі євреїв розселяли спорадично – окремими етнорелігійними громадами. Наприкінці XVIII століття чисельність єврейського населення становила 3,8% від усього населення Правобережної країни [6, с. 37].

Єврейське населення на початку XX ст. становило майже 45% міського населення Східної Галичини. За даними переписів 1897 та 1900 років у Австро-Угорщині, найбільша єврейська громада була в місті Кременець

(39% від всього населення) та в Гусятині (41%). Євреї оселялися у багатих містах, займалися торгівлею, ремеслами, орендою угідь, лихварством тощо. Єврейським землевласникам було виділено великі земельні угіддя. Зокрема, у Тернопільській області у 1914-1915 роках їм належало 139 маєтків [6, с. 38].

Чисельність єврейських поселенців значно зменшилася під час Другої Світової війни. Вони були масово знищені в часи фашистської окупації, а частина з них емігрувала за кордон. Німецькі окупанти під час здійснення акції Юденфай ("Чистий від євреїв") створювали спеціальні табори для ізоляції та винищення представників єврейської національності. Такі місця на території Тернопільщини були у містах Кременець, Тернопіль, Підгайці, Терехів.

Приблизно 600 осіб єврейської національності проживають тепер в обласному центрі. Їх предки з'явилися тут приблизно у XVI столітті. З історією розселення єврейської громади міста пов'язані, передусім, центральна частина та два зачинені старовинні кладовища (кіркути). У євреїв була своя синагога та міська тор-

говиця. Зведена у XVII столітті синагога в центрі міста, мала оборонне значення. Цінним було внутрішнє ренесансне оздоблення божниці. Але під час Другої світової війни споруда була зруйнована. На місці синагоги сьогодні постає корпус медичного університету.

Сьогодні для молоді єврейське товариство організувало недільну школу. Щотижня на шабат (суботнє зібрання) приходять понад п'ятдесят людей. На сучасному етапі із сорока приміщень у місті, які раніше належали єврейській громаді, організація має право користуватися лише одним (вулиця Київська, 37А). Проблемою товариства є ставлення місцевого населення до надбання єврейської культури та історії: нерідко вандалістично нівечаться єврейські поховання, пам'ятники. Громада частково відновлює зруйновані пам'ятки за власні кошти, незважаючи на те, що нормативно-правова база Україні повинна забезпечити фінансування діяльності організацій національних меншин на її території (Закони України "Про національні меншини", "Про місцеве самоврядування в Україні", "Про об'єднання громадян").

Товариство тісно співпрацює із організацією, яка допомагає фінансами та сприяє виїзду в Ізраїль осіб єврейської національності.

Чисельним товариством у місті Тернопіль є Польське, яке об'єднує представників однієї національності. Польське населення з'явилося на території Тернопільської області у XVI ст. з посиленням влади Речі Посполитої на території Західної України. На територію Східної Галичини переселяли селян із сусідніх воєводств – Жешувського, Келецького, Краківського й особливо Люблінського. У XVII-XVIII ст. після Люблінської унії на території Правобережної України значно збільшилась кількість переселенців із центральних районів Польщі. Процес колонізації відбувався також у XIX – на поч. XX ст., зокрема у період польської окупації західноукраїнського регіону у 1918-1939 рр. Соціально-економічний статус поляків з України був неоднорідним. Частина з них становили так звані мазури – бідні селяни, переселені із Мазовії, центральної історичної області Польщі; іншу частину – шляхта, дрібні польські магнати, які відбували військову службу та охороняли польські кордони. Магнати часто будували на заселених територіях свої резиденції – палаци чи замки [6, с. 35].

Чисельність польського населення на півночі краю (Кременецький повіт) значно скоротилася після поразки польського національно-визвольного повстання (1830-1831 рр.). націоналістична діяльність поляків придушувалася царським урядом. На скорочення польського населення у регіоні вплинули репатріаційні заходи радянської влади: тоді було репатрійовано 91,6% (810,4 тис. осіб, виселених із УРСР) польських переселенців із території Західної України [6, с. 36], а також міграційні процеси.

Приміщення польської громади у місті Тернопіль є тісним та не вміщує повноцінно учасників зібрань, а також не вміщує усіх книг із бібліотеки, тому нерідко цінні польські видання пропадають безслідно. З тієї ж причини неможливо організувати школу із вивчення польської мови, оскільки бажаючих її вивчати налічується понад три сотні осіб.

Крім цього, існує ряд інших проблем, які стримують розвиток міжнародних зв'язків товариства. Зокрема, це затяжний процес відкриття віз для груп поляків, які прагнуть поїхати до Польщі на національні святкування, здійснити візити делегацій чи відвідати рідних.

Аналогічні проблеми виникають і у членів інших, менших, товариств. Тому першочерговим завданням на сучасному етапі є вирішення питання про оренду відповідних приміщень для проведення зборів. Наявність власного приміщення сприятиме більш активним діям з боку національних меншин з метою підтримання соціально-культурних зв'язків із рідними країнами, що, в свою чергу, сприятиме розвитку міжнародного етнічного туризму. Важливим є також розширення культурних контактів між членами національно-культурних товариств у різних регіонах України.

Висновки. Діяльність національно-культурних товариств, зокрема проведення заходів міжнародного масштабу, сприяє розвитку в'їзного туризму на території регіону. Тому важливим завданням на сучасному етапі є всебічне сприяння з боку владних структур функціонуванню таких організацій та створення комфортних умов для переміщення та розподілу в'їзних туристичних потоків у межах та поза межами Тернопільської області, які займаються вивченням етнічної спадщини на території краю.

Література:

1. Андрушків Б. О. прекрасні дива твої, Україно. Феномен історичних, природничих, національно-етнографічних та патріотичних традицій Тернопілля / Б.Андрушків, Н.Кирич. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2004. – 264 с.
2. Бунятян К. П. Давнє поселення України: навч. посібник / К. П. Бунятян. – К.: Либідь, 1999. – 228 с.

3. Державний комітет статистики України. Чисельність населення в областях України, за даними 1 грудня 2012 року [ел. ресурс]. Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.
4. Дуда І. М. Тернопіль. 1540-1944. Історико-краєзнавча хроніка. Частина І. / І. М. Дуда. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2010. – 296 с.
5. Касельріно Г. Село Конопківка на сході Галичини / Генріх Касельріно // Німецький народний вісник для Галичан. – Л., 14.08.1908.
6. Наулко В. І. Культура і побут населення України: навч. посібник / В. І. Наулко, Артюх Л. Ф. та ін. – вид. 2-ге, доп. та перероб. – К. : Либідь, 1993. – 288 с.
7. Олешко О. Поява і господарська діяльність німецьких поселенців на Галичині та архітектурна специфіка німецьких колоній / О. Олешко, Г. Петришин // Німецькі поселенці в Україні: історія та сьогодення: Монографія. – Київ-Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2006. – Серія "Україна: історія і сучасність". Вип. 1. – С. 91-108.
8. Перелік місцевих громадських організацій, місцевих осередків всеукраїнських та міжнародних громадських організацій, зареєстрованих Головним управлінням юстиції у Тернопільській області станом на 01.01.2013 р. [ел. ресурс]. Режим доступу: <http://www.obljust.te.ua/?page=consult&catid=93>.

Резюме:

Ольга Заставецкая, Екатерина Дударчук, Ирина Ильяш. РОЛЬ НАЦИОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНЫХ ОБЩЕСТВ В РАЗВИТИИ МЕЖДУНАРОДНОГО ТУРИЗМА.

Исследование посвящено изучению деятельности национально-культурных сообществ в Тернопольской области как важных факторов развития этнического и международного туризма, в частности. В процессе исследования обнаружены особенности организации представителей национальных меньшинств в регионе и виды деятельности таких сообществ, которые содействуют развитию туристической отрасли. Рассмотрены проблемы функционирования национально-культурных сообществ в Тернопольской области. Национально-культурные сообщества формируют основу для развития этнических международных связей путем взаимодействия в международном масштабе. В связи с проведением массовых акций, в которых берут участие представители национального меньшинства, развивается отечественный туристический бизнес: возрастают финансовые потоки в местные и региональные бюджеты, а также количество рабочих мест. Поэтому важным заданием современности есть развитие деятельности национально-культурных сообществ путем взаимодействия с их представителями со стороны законодательных органов и местных органов власти.

Для успешного взаимодействия с иностранными посетителями нужно уделить внимание организации визового режима для представителей национальных меньшинств. Кроме того, нужно поощрять функционирование национально-культурных сообществ путем финансовых вложений и инвестиционных проектов касающихся проведения массовых программ: фестивалей, конференций и этнических праздников.

Ключевые слова: международный туризм, этнический туризм, национально-культурные сообщества.

Summary:

O. Zastavetska, K. Dudarchuk, I. Ilyash. THE ROLE OF NATIONAL CULTURAL SOCIETIES IN THE DEVELOPMENT OF INTERNATIONAL TOURISM.

The article is devoted to research of activity of national societies in Ternopil region as important factors of development of ethnic tourism and international, in particular. In the process of research the features of organization of representatives of national minorities in a region and types of activity of such societies which assist development of tourist industry are found out. The problems of functioning of national societies are considered in the Ternopil area. National-cultural community form the basis for the development of ethnic international communication by interacting on an international scale. In communication with holding mass actions, in which several representatives of national minorities, developing domestic tourism business: increase financial flows to local and regional governments, as well as the number of jobs. Therefore, an important task of our time is reeks of national cultural community by interacting with their representatives on the part of legislators and local authorities.

For successful cooperation with foreign visitors it should be played more attention to visa organization for ethnic minorities. In addition, promotion the functioning of the national-cultural communities through financial investments and investment projects relating is need to the providing mass programs: concerts, conferences and ethnic festivals.

Key words: international tourism, ethnic tourism, national and cultural organizations.